

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**Методичні рекомендації щодо організації самостійної
роботи студентів для вивчення навчальної дисципліни
«Земельне право»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків 2022

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів для вивчення навчальної дисципліни «Земельне право» (ступінь «Бакалавр», спеціальність 081 «Право») / уклад. С.В. Шарапова, Т.В. Лісова. Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022.

Укладачі: С.В. Шарапова, к.ю.н., доцент

Т.В. Лісова, д.ю.н., доцент

*Рекомендовано до видання
кафедрою Земельного та аграрного права
(протокол №14 від 11.07.2022)*

Загальні рекомендації до змісту та організації самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою освітнього процесу в Університеті, яка передбачає, що заплановані завдання виконуються студентами під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Цей вид роботи виступає основним засобом засвоєння навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Завдання самостійної роботи студентів:

- ✓ систематизація і поглиблення знань, умінь і практичних навичок, набуття компетентностей відповідно до обраної спеціальності;
- ✓ набуття умінь і навичок науково-дослідницької роботи;
- ✓ інтеграція наукової, освітньої і виробничої діяльності;
- ✓ розвиток мотивації до навчання й поглиблення професійних наукових і практичних інтересів, прищеплення світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей;
- ✓ формування умінь і навичок планувати й раціонально використовувати вільний від аудиторних занять час, застосовувати інформаційні технології, опрацьовувати джерела інформації для успішного засвоєння освітньо-професійної програми за спеціальністю.

Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми. Самостійна робота студента повинна бути конкретною за своєю спрямованістю і супроводжуватися ефективним контролем та оцінкою її результатів.

Зміст самостійної роботи студента полягає в науково обґрунтованій системі дидактично та методично оформленого навчального матеріалу і визначається з урахуванням структурно-логічної схеми підготовки

фахівців, яку відображено в освітньо-професійній програмі та робочому навчальному плані. Зміст самостійної роботи студента з кожної навчальної дисципліни визначається робочою програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

У ході самостійної роботи студент:

- ✓ засвоює теоретичний матеріал з навчальної дисципліни, що вивчається (засвоєння лекційного курсу, а також окремих його розділів, тем, положень і т. д.);
- ✓ закріплює знання теоретичного матеріалу, використовуючи необхідний інструментарій практичним шляхом (розв'язання задач, виконання розрахунково-графічних робіт, виконання контрольних робіт, тестів для самоперевірки, тощо);
- ✓ застосовує отримані знання і практичні навички для аналізу ситуацій і вироблення правильного рішення (підготовка до групової дискусії, підготовча робота в рамках ділової гри, письмовий аналіз конкретної ситуації, тощо);
- ✓ застосовує отримані знання та уміння для формування власної позиції, теорії, моделі (написання курсової, магістерської роботи, наукової доповіді, статті, науково-дослідної роботи).

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів для вивчення навчальної дисципліни «Земельне право»

Самостійна робота є невід'ємним складником опанування навчальної дисципліни «Земельне право» студентами 4 курсу денної форми навчання. Самостійна робота студента – це самостійна діяльність здобувача вищої освіти, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі.

«Земельне право України» – одна з найактуальніших в умовах сьогодення фундаментальна професійно орієнтована навчальна дисципліна, вивчення якої є важливою складовою правової освіти студентів вищих освітніх закладів. Особливого значення вона набуває у період реформування земельних правовідносин в Україні та суттєвого оновлення правового підґрунтя їх регламентації. Вивчення земельного права сприяє становленню сучасного правника як фахівця, який може забезпечити режим законності сталого розвитку земельних прав та інтересів відповідних суб'єктів.

***Мета** викладання навчальної дисципліни* – формування як системи знань про правове регулювання земельних відносин в Україні, їх взаємозв'язок зі змінами, що відбуваються у земельній політиці держави в умовах сьогодення та у зв'язку із проведенням земельної реформи; про поняття «обіг земель», «управління у галузі земельних відносин», «земельний кадастр», «земельний контроль», «приватизація земель», «охорона земель» так і системи наукових поглядів на механізм правового регулювання земельних відносин в Україні; активізація аналітичної діяльності здобувачів вищої освіти; розвиток умінь і навичок застосування земельного законодавства в правничій діяльності.

Завданням навчальної дисципліни є: опанування студентами необхідних теоретичних положень; засвоєння змісту земельноправових категорій, сутності земельно-правових інститутів; оволодіння навичками розкриття змісту норм земельного права, роз'яснень вищих судових інстанцій України та рішень Конституційного Суду України, їх тлумачення та правильного застосування у вирішенні конкретних справ; набуття досвіду науково-дослідної роботи у галузі земельного права; закріплення вмінь самостійного опрацювання нормативно-правових актів, земельноправової наукової літератури, матеріалів судової практики.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти

повинен демонструвати такі *результати навчання*:

- визначати предмет і метод земельного права. його базові категорії і поняття;
- аналізувати джерела земельного права;
- дискутувати зі складних правових проблем застосування положень міжнародних актів, які регулюють земельні відносини, та їх вплив на розвиток земельного законодавства України;
- характеризувати особливості виникнення, зміни, припинення земельних правовідносин;
- здійснювати критичний та системний аналіз правових явищ, юридичних фактів, земельно-правових норм і земельних правовідносин;
- характеризувати інституційно-функціональне забезпечення управління в галузі використання та охорони земель;
- проводити дослідження правового регулювання земельних відносин;
- проводити дослідження щодо розуміння сутності земельних прав та гарантій їх захисту;
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав, свобод та законних інтересів суб'єктів земельного права;
- демонструвати знання та формувати особисту думку й аргументовано її представляти при застосуванні норм земельного законодавства;
- визначати та застосовувати на практиці основні положення орендних відносин земельної ділянки;
- формулювати обґрунтовані правові висновки при вирішенні земельно-правових казусів і розв'язанні практичних проблем;
- аналізувати інформацію земельно-правового спрямування та використовувати інформаційні технології і бази даних для професійної діяльності;
- виявляти проблеми у правовому регулюванні земельних відносин і пропонувати способи їх вирішення на підставі аналізу земельного законодавства України та зарубіжних країн;
- демонструвати набутті знання щодо реалізації права власності на землю;
- демонструвати набутті знання щодо особливостей правового регулювання використання, охорони та відтворення окремих категорій земель;
- застосовувати набуті знання з земельного права у стандартних професійних ситуаціях методами відтворення та реконструкції;
- обґрунтовувати свою точку зору при обговоренні дискусійних питань, використовувати необхідний матеріал для доведення і відстоювання своєї позиції; розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері реалізації земельних правовідносин, формулювати

- обґрунтовані правові висновки;
- вирішувати практичні завдання, засновані на застосуванні конкретних правових норм та судової практики у сфері земельного права, приймати рішення і здійснювати юридичні дії в точній відповідності з земельним законодавством;
 - формувати особисту думку й аргументовано її представляти при застосуванні норм земельного законодавства.

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи студента навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу. Під час самостійної роботи слід опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, судову практику до тем, що виносяться на практичні заняття.

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- підготовка до аудиторних занять: лекцій, практичних (семінарських, лабораторних) тощо;
- виконання завдань із навчальної дисципліни протягом семестру;
- робота над окремими темами навчальних дисциплін, які згідно з робочою програмою навчальної дисципліни винесені на самостійне опрацювання студентів;
- робота у студентському науковому гуртку кафедри;
- наукове повідомлення за вузькоспеціальною проблематикою;
- створення портфоліо навчального курсу та його презентація;
- розробка кейсів;
- розробка схем, таблиць, слайдів з окремих тем навчальної дисципліни;
- підготовка тематичних презентацій;
- підготовка та публікація наукових тез, статей;
- анотування наукових статей і монографій, бібліографічний опис тощо;
- переклад іноземних текстів встановлених обсягів;
- реферування іноземних текстів за фаховими темами;
- участь у наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, конкурсах, олімпіадах тощо;

- проведення аналізу законопроектів і змін до законодавства;
- підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи, тощо.

Загальний розрахунок годин лекцій, семінарських занять, самостійної роботи

1. Опис навчальної дисципліни (навчальні одиниці)

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура та кількість годин
<p>Кількість кредитів ЄКТС: 3,0</p> <p>Кількість модулів: 3</p> <p>Загальна кількість годин: 90</p> <p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-4. самостійної роботи студента – 4-6.</p>	<p>Рівень освіти – перший (бакалаврський)</p> <p>Галузь знань – 08 «Право»</p> <p>Спеціальність – 081 «Право»</p>	<p>Модуль 1</p> <p>Лекції: 6</p> <p>Практичні заняття: 6</p> <p>Самостійна робота: 16</p> <p>Модуль 2</p> <p>Лекції: 8</p> <p>Практичні заняття: 10</p> <p>Самостійна робота: 14</p> <p>Модуль 3</p> <p>Лекції: 6</p> <p>Практичні заняття: 8</p> <p>Самостійна робота: 16</p> <p>Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)</p>

Зміст програми навчальної дисципліни «Земельне право»

Модуль 1. Системоутворюючі категорії земельного права

Земельне право в правовій системі України. Місце і значення земельного права в загальній системі права України. Земельне право як самостійна галузь права, як напрям наукових досліджень і учбова дисципліна. Поняття предмета земельного права. Поняття, сутність та зміст земельно-правових відносин, їх класифікація. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин. Доктринальні підходи до визначення об'єктів та суб'єктів земельних правовідносин. Методи правового регулювання земельних відносин. Система земельного права. Принципи земельного права. Поняття і склад земельного фонду України. Поняття і зміст правового режиму земель, цільового призначення і цільового використання земель. Поняття та види земельних правовідносин. Суб'єкти, об'єкти, зміст земельних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин. Співвідношення земельного права із суміжними галузями права. Правове забезпечення сучасної земельної реформи.

Джерела земельного права, їх система й особливості. Конституційні основи земельного права. Співвідношення понять "джерела земельного права" й "земельне законодавство". Цілі і завдання земельного законодавства. Поняття та особливості джерел земельного права, їх правова класифікація та система. Роль і значення нормативно-правових актів в регулюванні земельних відносин. Закони як джерела земельного права. Специфіка підзаконних нормативно-правових актів як джерел земельного права. Нормативні правові акти органів місцевого самоврядування як джерела земельного права. Міжнародно-правові акти як джерела земельного права. Співвідношення національного і міжнародного

законодавства та особливості їх застосування. Розмежування і співвідношення норм земельного і цивільного законодавства. Співвідношення земельного законодавства з водним, лісовим, екологічним, містобудівним і іншим законодавством. Тлумачення норм земельного права. Значення судової практики при регулюванні земельних правовідносин.

Правові основи управління у галузі використання та охорони земель. Управління у галузі використання та охорони земель: зміст та особливості. Державне управління земельним фондом України. Система та повноваження органів управління у галузі використання та охорони земель. Поняття та зміст функцій управління у галузі використання та охорони земель. Процедура реалізації функцій управління у галузі земельних відносин. Державний земельний кадастр. Цілі і завдання моніторингу земель. Контроль за використанням та охороною земель. Землеустрій. Планування використання та охорони земель. Особливості встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць. Правові засади економічного механізму у галузі використання, охорони та відтворення земель. Поняття, принципи та основні складові економіко-правового механізму у галузі використання, охорони та відтворення земель. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Модуль 2. Права на землю: здійснення, гарантії та їх охорона

Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки.

Поняття права власності та особливості змісту права власності на землю. Власність на землю як економічна і правова категорія. Право власності на землю Українського народу. Державна власність на землю: суб'єкти, об'єкти, особливості набуття та припинення. Право комунальної власності на землю: суб'єкти, об'єкти, особливості набуття та припинення. Право приватної власності на землю: суб'єкти, об'єкти, особливості набуття та

припинення. Права і обов'язки суб'єктів щодо використання земельних ділянок.

Приватизація земельних ділянок. Поняття та правові моделі приватизації. Особливості приватизації земельних ділянок громадянами України. Особливості приватизації земельних ділянок юридичними особами. Особливості формування земельних ділянок.

Порядок здійснення державної реєстрації земельних прав. Особливості здійснення державної реєстрації земельних прав.

Правове регулювання обігу земельних ділянок. Особливості обігу земель сільськогосподарського призначення. Набуття права власності на земельні ділянки за цивільно-правовими угодами. Особливості продажу земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб. Примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності. Обмеження, захист і гарантії реалізації прав власників земельних ділянок.

Право землекористування. Загальні засади права землекористування та його види. Суб'єкти, об'єкти та зміст права землекористування. Особливості підстав виникнення і припинення права землекористування. Права та обов'язки землекористувачів. Особливості права постійного землекористування. Право на оренду землі. Особливості укладення договорів оренди землі. Зміна, припинення, поновлення договорів оренди землі. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) або для забудови (суперфіцій). Захист прав землекористувачів.

Обмеження та обтяження прав на землю. Поняття обмежень та обтяжень прав на землю. Загальна характеристика обмежень прав на землю. Загальна характеристика обтяжень прав на землю. Земельний сервітут. Види права земельного сервітуту. Підстави та порядок встановлення і припинення земельних сервітутів.

Юридичні гарантії земельних прав. Поняття гарантій земельних прав. Види гарантій земельних прав. Форми та способи захисту прав на земельні ділянки. Правове забезпечення відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. Вирішення земельних спорів у системі гарантій захисту земельних прав.

Особливості юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Поняття, загальна характеристика та види юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Визначення та головні ознаки земельного правопорушення. Особливості, склад, загальна класифікація земельних правопорушень.

Модуль 3. Особливості правового режиму використання, охорони та відновлення земель окремих категорій

Правовий режим земель як основного засобу виробництва . Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Суб'єкти права сільськогосподарського землевикористання та загальна характеристика їх правового статусу. Особливості використання та розпорядження земельними ділянками, розташованими у масиві земель сільськогосподарського призначення, а також полезахисними лісовими смугами, які обмежують такий масив. Особливості правової охорони земель сільськогосподарського призначення. Поняття, склад та загальна характеристика земель лісогосподарського призначення. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення. Особливості використання земель лісогосподарського призначення. Суб'єкти права постійного користування землями лісогосподарського призначення.

Правовий режим земель як територіального базису. Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови. Порядок використання земель у

населених пунктах для забудови та інших потреб. Особливості видів житлової забудови. Використання земель громадянами в населених пунктах. Особливості права власності на землю та права землекористування в межах населених пунктів. Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення. Поняття, склад та особливості використання окремих видів земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.

Правовий режим земель як природного ресурсу, що особливо охороняється. Поняття та специфіка використання земель, що особливо охороняються. Поняття, склад та загальна характеристика правового режиму земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Землі оздоровчого призначення: поняття, склад та особливості їх правового режиму. Землі рекреаційного призначення: поняття, склад, особливості їх правового режиму. Землі історико-культурного призначення: визначення, склад та специфіка правового режиму.

Правовий режим земель як територіальної основи для інших природних ресурсів. Загальна характеристика земель водного фонду. Правові форми використання земель водного фонду. Обмеження права користування землями водного фонду.

Завдання до семінарських занять та самостійної роботи

Основні питання

Т е м а 1. Земельне право в правовій системі України.

Питання для обговорення

1. Поняття та предмет земельного права.
2. Методи і система земельного права.
3. Поняття «земля», «земельна ділянка».
4. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.

5. Класифікація земельних правовідносин. Особливості відносин пов'язаних з використанням, охороною та відтворенням землі.
6. Принципи земельного права.
7. Особливості, етапи здійснення та правові наслідки сучасної земельної реформи.

Тема 2. Джерела земельного права.

Питання для обговорення

1. Джерела земельного права та їх види.
2. Особливості джерел земельного права.
3. Структура та характеристика Земельного кодексу України.
4. Рішення Конституційного Суду України як джерела земельного права.
5. Акти узагальнення судової практики як джерела земельного права.
6. Особливості нормативних актів місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування як джерел земельного права.
7. Особливості міжнародних договорів як джерел земельного права.

Тема 3. Правові основи управління у галузі використання та охорони земель.

Питання для обговорення

1. Управління у галузі використання та охорони земель: зміст та особливості.
2. Система та повноваження органів управління у галузі використання та охорони земель.
3. Поняття та зміст функцій управління у галузі використання та охорони земель.
4. Державний земельний кадастр.

5. Цілі і завдання моніторингу земель.
6. Контроль за використанням та охороною земель.
7. Землеустрій.
8. Планування використання та охорони земель.
9. Особливості встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць.
10. Правові засади економічного механізму у галузі використання, охорони та відтворення земель.
11. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Тема 4. Право власності на землю.

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика права власності на землю.
2. Форми власності на землю.
3. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю.
4. Підстави та порядок виникнення права власності на землю.
5. Особливості публічної (державної і комунальної) власності на землю.
6. Право власності на землю Українського народу.
7. Юридична природа обігу земельних ділянок та прав на них.
8. Поняття, основні риси та юридична природа приватизації земель.
9. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
10. Підстави та порядок припинення права власності на землю.
11. Охорона права власності на землю.

Тема 5. Право землекористування

Питання для обговорення

1. Загальні засади права землекористування та його види.

2. Суб'єкти, об'єкти та зміст права землекористування.
3. Право загального, сумісного та відособленого користування землею.
4. Набуття, зміна та припинення права землекористування.
5. Права та обов'язки землекористувачів.
6. Особливості права постійного землекористування.
7. Право оренди земельних ділянок.
8. Речові права на землю: а) користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) або для забудови (суперфіцій); б) сервітутне користування чужою земельною ділянкою.
9. Захист прав землекористувачів.

Тема 6. Юридичні гарантії земельних прав

Питання для обговорення

1. Поняття гарантій земельних прав та їх класифікація.
2. Форми та способи захисту земельних прав.
3. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам: підстави та порядок.
4. Гарантії, пов'язані з розв'язанням земельних спорів.

Тема 7. Правовий режим земель як основного засобу виробництва

Питання для обговорення

1. Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення.
2. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
3. Суб'єкти права сільськогосподарського землевикористання та загальна характеристика їх правового статусу.
4. Особливості правової охорони земель сільськогосподарського призначення.

5. Поняття, склад та загальна характеристика земель лісогосподарського призначення.
6. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення.
7. Особливості використання земель лісогосподарського призначення.
8. Суб'єкти права постійного користування землями лісогосподарського призначення.

Тема 8. Правовий режим земель як територіального базису.

Питання для обговорення

1. Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів.
2. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови.
3. Порядок використання земель у населених пунктах для забудови та інших потреб.
4. Особливості видів житлової забудови.
5. Використання земель громадянами в населених пунктах.
6. Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.
7. Поняття, склад та особливості використання окремих видів земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення

Тема 9. Правовий режим земель як природного ресурсу, що особливо охороняється.

Питання для обговорення

1. Поняття та специфіка використання земель, що особливо охороняються.
2. Поняття, склад та загальна характеристика правового режиму земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

3. Землі оздоровчого призначення: поняття, склад та особливості їх правового режиму.

4. Землі рекреаційного призначення: поняття, склад, особливості їх правового режиму.

5. Землі історико-культурного призначення: визначення, склад та специфіка правового режиму.

Тема 10. Правовий режим земель як територіальної основи для інших природних ресурсів.

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика земель водного фонду.
2. Правові форми використання земель водного фонду.
3. Обмеження права користування землями водного фонду.

СПИСОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДО ВСІХ ТЕМ

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 р. № 6 зі змінами від 29.05.2013 р. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006600-11#Text>

Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04#Text>.

Щодо розгляду земельних спорів: лист Верховного Суду України від 29.10.2008 р. № 19-3767/0/8-08. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3767700-08#Text>.

Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>.

Про використання земель оборони: Закон України від 27.11.2003 р. № 1345-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1345-15#Text>.

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 р. № 2480-VI.

Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>

Про оренду землі: Закон України від 6.10.1998 р. №1211-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.

Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.

Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> .

Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>

Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного заняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без

спеціального дозволу: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF#Text> .

Про норми та порядок визначення втрат сільськогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-97-%D0%BF#Text>

Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку користування землями водного фонду: постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.1996 р. № 502. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502-96-%D0%BF#Text>

Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам: постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-93-%D0%BF#Text> .

Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16. 06. 1992 р. № 2456-XII в ред. від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

Про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель: наказ Державного комітету земельних ресурсів України від 23.07.2010 р. № 548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1011-10#Text>.

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення порядку передачі в оренду водних об'єктів у комплексі з земельними ділянками: Закон України від 04.11.2020 р. № 963-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-20#Text> .

Земельне право України: навч. посіб. / І. І. Каракаш, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

Земельне право: підручник / М. В. Шульга, Н. О. Багай, В. І. Гордєєв та ін.; за ред. М. В. Шульги. Харків: Право, 2013. 520 с.

Земельні спори: правові засади вирішення: навч. посіб. / за ред.: Котелевець А. В., Лейби Л. В., Шульги М. В. Харків: Федорко, 2014. 214 с.

Бондар О. Г. Правове регулювання здійснення громадського контролю у сфері земельних ресурсів. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 2(1). С. 85 – 89.

Бусуйок Д. Управлінські та сервісні правовідносини в земельному праві України: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2017. 352 с.

Вівчаренко О. А. Правова охорона земель в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 336 с.

Гавриш Н. С. Використання, відтворення та охорона ґрунтів в Україні: теоретико-правові аспекти: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2016. 396 с.

Мірошниченко А. М. Земельне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2013. 512 с.

Мірошниченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. Київ: Алерта; Центр учбової літ., 2011. 520 с.

Бурцев О. В. Правові засади вирішення межових земельних спорів: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Друк. Мадрид, 2017. 196 с.

Вовк Ю. А. Вибрані праці / упоряд.: А. П. Гетьман, М. В. Шульга; відп. ред. М. В. Шульга. Харків: Юрайт, 2013. 704 с.

Котелевець А. В., Лейба Л. В., Шульга М. В. Земельні спори: правові засади вирішення: навч. посіб. Харків: Федорко, 2014. 214 с.

Золотарьова Д. М. Правові засади використання земель для проведення розвідувальних робіт: монографія / під заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Фінарт, 2018. 176 с.

Ігнатенко І. В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: монографія / під заг. ред. проф. М. В. Шульги. Харків: Фінарт, 2014. 274 с.

Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

Коваленко Т. О. Реалізація принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні: проблеми законодавчого забезпечення: монографія. Київ: Правова єдність, 2017. 672 с.

Коваленко Т. О. Юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин в Україні: монографія. Київ: вид.- поліграф. центр «Київський університет»; Юрінком Інтер, 2013. 632 с. 84

Коваленко Т. Практика Європейського суду з прав людини як джерело земельного права України. Юридична Україна. 2016. № 11–12. С. 82–88.

Костенко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків: Б. в., 2015. 183 с.

Костяшкін І. О. Право загального землекористування громадян: монографія. Хмельн. ун-т упр. та права. Хмельницький: Вид-во Хмельн. ун-ту упр. та права, 2010. 148 с.

Костяшкін І. О. Правове забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні: монографія. Хмельницький: Вид-во Хмельн. ун-ту упр. та права, 2016. 429 с.

Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія. Київ: Логос, 2011. 688 с.

Кучеренко О. М. Огляд наукових праць з питання джерел земельного права. *Держава і право. Серія: Юридичні науки*. 2018. Вип. 80. С. 140–155.

Лейба Л. В. Земельні спори та порядок їх вирішення: монографія / за ред. М. В. Шульги. Харків: Право, 2007. 160 с.

Лісова Т. В. Правове забезпечення землеустрою в Україні: монографія. Харків: ЗАТ «Харків. Друкарня № 16». 2005. 168 с.

Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: монографія. Харків: Юрайт, 2020. 396 с.

Літошенко О. С. Особливості адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1 (263). С. 63 - 67.

Лисанец О. С. Земельно-правовые основы огородничества граждан: монографія. Харьков: ФИНН, 2011. 176 с. 85

Мельник Н. О. Правові засади відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва: монографія. Харків: Право, 2016. 184 с.

Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: монографія. Юрінком Інтер, 2006. 544 с.

Носік В. В. Припинення права приватної власності на землю в Україні. *Земельне право України*. 2006. С. 42 – 48.

Оверковська Т. К. Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 213 с.

Поклонська Ю. О., Мамчур М. І. Відповідальність за порушення норм земельного законодавства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3 (28), Т. 2. С. 3–7.

Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред.: А. П. Гетьмана, В. Ю. Уркевича. Харків: Право, 2012. 448 с.

Ріпенко А. І. Використання земель для містобудівних потреб: теоретичні та практичні проблеми: монографія. Херсон: Гельветика, 2019. 496 с.

Санніков Д. В. Особливості використання і охорони земельних ділянок для садівництва громадян: монографія / під заг. ред. М. В. Шульги. Харків: ФІНН, 2010, 160 с.

Третяк Т.О. Добросусідство в земельному праві України: монографія. Київ: Алерта, 2019. 386 с.

Ущатовська О. І. Планування в земельному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 204 с.

Федчишин Д. В. Правове забезпечення використання та охорони земель громадської забудови: монографія. Харків: Фінарт, 2015. 248 с.

Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.

Філюк П. Т. Юридичне забезпечення захисту земельних прав громадян: монографія. Харків: Право, 2012. 192 с.

Харитоновна Т.Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Юрид. літ. 2016. 424 с.

Хомінець С. В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів: монографія. Харків: Фінарт, 2015. 169 с.

Загальні вимоги до виконання видів самостійної роботи

Вид самостійної роботи обирається у межах програми навчальної дисципліни за узгодженням з викладачем на початку навчального семестру.

Організацію, контроль та оцінку якості виконання самостійної роботи студентів здійснює керівник, яким може виступати викладач, закріплений кафедрою за академічною студентською навчальною групою, або лектор (у випадку підготовки курсової роботи, наукової доповіді, наукової статті, тез наукової доповіді). При виникненні питань, пов'язаних із виконанням самостійної роботи, студентам рекомендується звертатися до викладача з метою отримання необхідних роз'яснень та консультацій.

Тематика тез та конференція, на яку вони будуть подані,

визначаються студентом за погодженням з викладачем (науковим керівником). Підготовка наукової статті передбачає узгодження із викладачем (науковим керівником) її тематики, рецензування викладачем та подання на опублікування в виданні правничого спрямування. Організацію, контроль та оцінку якості її виконання здійснює викладач. Виконання самостійної роботи оцінюється за результатами самостійності та індивідуальності виконання, а також залежно від ступеня обґрунтованості, повноти, правильності, аргументованості викладення матеріалу.

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Земельне право» включає:

- анотування наукової додаткової літератури;
- складання бібліографічних описів;
- узагальнення судової практики;
- письмове есе за вузькоспеціальною проблемною тематикою;
- складання термінологічних словників;
- написання рефератів, курсових робіт, наукових доповідей, наукових статей, тез наукових доповідей;
- складання тематичних кросвордів;
- розробка схем, таблиць;
- створення презентаційних проектів.

Самостійна робота надається для перевірки та оцінки не пізніше, ніж за 10 днів до початку екзаменаційної сесії.

За рішенням викладача основні результати самостійної роботи студентів можуть бути обговорені під час практичних занять.

Методичні рекомендації до виконання окремих видів самостійної роботи

Анотування наукової додаткової літератури.

Полягає у складанні студентом анотацій опрацьованої земельно-правової наукової літератури.

Анотування є формою самостійної роботи студента, яка потребує відповідного ґрунтованого аналізу запропонованої наукової літератури. Анотація додаткової наукової літератури має містити назву, прізвище автора та коротку характеристику публікації, викладення її основних положень. Анотація має висвітлювати сутність публікації, є стислою характеристикою змісту монографії (розділу монографії), статті та інших матеріалів з формуванням власних узагальнень та оцінок щодо предмета дослідження анотованого джерела. Також анотація має містити висновки щодо практичної та теоретичної значущості анотованого джерела. Для анотування студент обирає наукові джерела за погодженням з викладачем.

Анотуванню підлягає не менше, ніж 20 сторінок з наукового джерела (розділ, підрозділ монографії, колективної монографії), або ж не менше 2 наукових статей з проблематики земельного права. При анотуванні наукових статей разом з анотацією надається ксерокопія статті. Обсяг анотації не може бути меншим за 3 сторінки А4.

За виконання усіх вимог щодо анотування додаткової літератури студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може бути зменшена у разі неохайного оформлення, неповного розкриття змісту анотованого джерела, анотування додаткової літератури у меншому обсязі.

Складанні бібліографічних описів наукової літератури.

Проводиться відповідно до теми (декількох тем) з навчальної дисципліни «Земельне право». Теми, по яких складаються бібліографічні описи наукової літератури, погоджуються студентом з викладачем.

Бібліографічні описи складаються відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» / електронне посилання: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaofomlennyaspyskuvykorystanyhdzherel.pdf>.

Бібліографічний опис має містити не менше, ніж 30 наукових джерел.

За виконання усіх вимог щодо складання бібліографічних описів наукової літератури студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення бібліографічних описів, неповного врахування вимог щодо їх складання.

Узагальнення судової практики.

Проводиться з метою вивчення та правового аналізу правових позицій ВП ВС, практики судів щодо застосування земельного законодавства, внесення пропозицій з його удосконалення.

Узагальнення судової практики проводиться за певною категорією справ (юрисдикційні спори, що виникають із земельних правовідносин) у судах загальної, господарської й адміністративної юрисдикції. Тематика узагальнення судової практики погоджується студентом з викладачем.

За результатами узагальнення судової практики студент складає звіт, де зазначається тематика проведеного узагальнення, кількість опрацьованих судових справ, їх загальні та відмінні риси, особливості застосування земельного законодавства у конкретних справах, правовий висновок за результатами узагальнення, пропозиції з удосконалення земельного законодавства.

За виконання усіх вимог щодо проведення узагальнення судової практики студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може бути зменшено у разі неохайного оформлення звіту за результатами узагальнення судової практики, у разі неякісного проведення узагальнення.

Письмове есе за вузькоспеціальною проблемною тематикою.

Виконується з метою поглибленого вивчення окремих проблем земельно-правового регулювання. Есе виражає індивідуальні уявлення автора про земельно-правові явища й має філософське спрямування.

Письмове есе виконується за темою, погодженою студентом з викладачем.

Обсяг письмового есе має бути не меншим, ніж 5 сторінок формату А-4. При підготовці есе студент має використати не менше, ніж 5 наукових джерел з земельного права.

За виконання усіх вимог щодо виконання письмового есе студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення письмового есе, неповного врахування вимог щодо його виконання, зокрема, щодо його обсягу та кількості використаних джерел.

Складання термінологічних словників.

Це словник земельно-правових термінів та категорій. Складання термінологічних словників здійснюється студентом за однією або за декількома темами з земельного права за погодженням з викладачем.

До термінологічного словника студент може включати як законодавчо визначені терміни, так і терміни, запропоновані земельно-правовою доктриною. Термінологічний словник має включати не менше 20 термінів з відповідної теми земельного права.

За виконання усіх вимог щодо складання термінологічного словника студент отримує від 0 до 3 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення термінологічного словника, неповного врахування вимог щодо його виконання, складення словника з меншою, ніж рекомендована, кількістю термінів.

Реферат виконується студентом з конкретних, вузькоспеціальних питань земельного права. Тема реферату погоджується студентом з викладачем.

Обсяг реферату має становити не менше 10-ти сторінок формату А-4. При підготовці реферату студент має використати не менше 5-7 джерел, переважно наукового спрямування.

Реферати студентів можуть заслуховуватися під час практичних занять.

За виконання усіх вимог щодо написання рефератів студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення реферату, неповного врахування вимог щодо його виконання, зокрема, щодо обсягу й кількості використаних джерел.

Наукова стаття готується за актуальною проблематикою студентом під керівництвом викладача. Тема наукової статті погоджується студентом із викладачем.

Структура наукової статті має відповідати вимогам п. 3 постанови Вищої атестаційної комісії України «Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України» від 15 січня 2003 р., № 7-05/1 (URL: https://disser.in.ua/zakhist-disertaciyi_id_5.html), зокрема, стаття повинна містити такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення

невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Обсяг наукової статті має становити від 6 до 12 сторінок формату А-4. Наприкінці наукової статті обов'язково наводиться список використаних джерел. Наукова стаття має містити пропозиції з удосконалення теоретичних положень земельного права або ж земельного законодавства України.

Наукові статті публікуються у фахових та інших наукових виданнях. У разі істотного доопрацювання наукової статті викладачем, наукова стаття може публікуватися у співавторстві з викладачем.

За виконання усіх вимог щодо написання наукової статті та за умови її опублікування студент отримує від 0 до 7 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення наукової статті, неповного врахування вимог щодо її виконання, її неопублікування.

Написання тез наукової доповіді проводиться за тематикою земельного права, погодженою студентом з викладачем.

Тези наукової доповіді готуються відповідно до вимог, визначених організаційним комітетом відповідної наукової (студентської, молодих учених) конференції. Як правило, обсяг тез наукової доповіді становить не більше 4-х сторінок формату А-4. Тези наукової доповіді мають містити пропозиції з удосконалення теоретичних положень земельного права або ж земельного законодавства України.

Тези наукової доповіді публікуються за результатами виступу студента у збірнику тез наукової конференції, можуть публікуватися у співавторстві з викладачем у разі їх істотного доопрацювання останнім.

За виконання усіх вимог щодо написання тез наукової доповіді та за умови виступу студента на науковій конференції студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення тез наукової доповіді, неповного врахування вимог щодо їх виконання, не виступу студента на науковій конференції.

Складання тематичних кросвордів.

Здійснюється студентом за однією або за декількома темами з земельного права за погодженням з викладачем.

До тематичного кросворду студент може включати як законодавчо визначені терміни, так і терміни, запропоновані земельно-правовою доктриною. Тематичний кросворд має включати не менше, ніж по 20-ть термінів з земельного права по вертикалі та по горизонталі.

За виконання усіх вимог щодо складання тематичного кросворду студент отримує від 0 до 3 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення тематичного кросворду, неповного врахування вимог щодо його виконання, зокрема, складення тематичного кросворду з меншою, ніж рекомендована, кількістю термінів.

Розробка схем, таблиць, постерів.

Складання схем, таблиць, постерів є формою самостійної роботи студентів, яка здійснюється у вигляді розробки та креслення схеми або таблиці, розробки постеру з використанням засобів діджиталізації на підставі аналізу чинного законодавства та земельно-правових джерел.

Складання схем, таблиць здійснюється студентом за однією з тем навчальної дисципліни «Земельне право» за погодженням з викладачем.

Схеми, таблиці оформлюються обсягом від 2 до 5 сторінок. Обов'язково наприкінці повинен бути наведений список використаних джерел під час виконання даного виду самостійної роботи. Схема, таблиця

повинна надавати уявлення про існуючі взаємозв'язки між окремими її елементами.

За виконання усіх вимог щодо складання схем (таблиць) студент отримує від 0 до 4 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення схеми, таблиці, неповного врахування вимог щодо їх виконання.

Створення презентаційних проектів.

Це результат самостійного вивчення будь-якої земельно-правової проблематики зі створенням презентації за результатами роботи. Презентаційний проект — навчально-пізнавальна, дослідницька, творча діяльність, яка включає мету, узгоджені методи, способи дослідження, й спрямована на досягнення загального результату з розв'язування певної земельно-правової проблеми.

Презентаційні проекти можуть бути наступних видів: **практико-орієнтований проект** (націлений на соціальні-правові цілі, використовуються методи сучасної науки: моделювання, соціологічне опитування тощо); **дослідницький проект** (за структурою нагадує справжнє наукове дослідження, включає обґрунтування актуальності обраної теми, визначення завдань дослідження, обов'язкове висунування гіпотези з подальшою її перевіркою, обговорення отриманих результатів); **інформаційний проект** (спрямований на збір інформації про якийсь земельно-правовий об'єкт, явище, категорію з метою його аналізу, узагальнення та подання для широкої аудиторії); **творчий проект** (передбачає максимально вільний і нетрадиційний підхід до оформлення результатів, наприклад, альманахи, інтелектуальні ігри, наукові відеокліпи тощо).

Робота над проектами проходить в кілька етапів: підготовка до роботи над проектом, вибір теми, постановка мети і завдання проекту,

пошук інформації, виконання завдань проекту, підготовка до захисту проекту, презентація (захист) проектів, аналіз результатів проектної роботи.

Здійснюється студентом або малою групою студентів за однією або за декількома темами з земельного права за погодженням з викладачем. Має складатися не менше, ніж з 10 слайдів.

За виконання усіх вимог щодо створення презентаційних проектів студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неповного врахування вимог щодо виконання даного виду самостійної роботи.